

ІДЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА: ЕЛЕКТОРАЛЬНІ УСТАНОВКИ ЛУГАНЧАН

Снін М. Н.

доцент кафедри філософії та соціології

Луганський національний університет ім. Т. Шевченка

Стаття присвячена аналізу загальних тенденцій трансформації політичних ідеологій сучасного суспільства. На думку автора, в сьогоdnішньому суспільстві ідеології не виконують функції, які були характерні в індустріальному суспільстві. Одним з проявів кризи ідеологій є наявність слабкої ідеологічної ідентичності, що має незначний зв'язок з електоральною поведінкою. На прикладі аналізу мотивів електоральних установок луганчан, автор показує відсутність прагнення реалізувати класовий і груповий інтерес, брак раціональних мотивів голосування.

Статья посвящена анализу общих тенденций трансформации политических идеологий современного общества. По мнению автора, в современном обществе идеологии не выполняют функции, которые были характерными в индустриальном обществе. Одним из проявлений кризиса идеологий является наличие слабой идеологической идентичности, ее незначительную связь с электоральными установками. На примере анализа мотивов электорального выбора луганчан, автор показывает отсутствие рациональных мотивов голосования, стремления реализовать классовый и групповой интерес.

The article is devoted the analysis of general tendencies of transformation of political ideologies of modern society. In opinion of author, in today's society ideology does not execute functions which were characteristic for them in industrial society. One of displays of ideological crisis is a presence of weak ideological identity, its insignificant connection with electoral attitudes. The author shows absence of aspiration to realize class and group interest, absence of rational reasons of voting on the example of analysis of electoral choice of Lugansk inhabitant.

Ключові слова: ідеологія, електоральні установки, ідентичність.

Постановка проблеми.

Наукове осмислення сутності ідеології почалося тоді, коли вже набули розвитку ідейні течії лібералізму, консерватизму, а згодом і марксизму. Найбільшого поширення набули підходи класиків теорії еліти (В. Парето, Г. Моска), марксизму, К. Мангейма, А. Грамші. Серед сучасних дослідників політичних ідеологій можна виділити Ф. Гайєка, М. Фрідмана, Д. Харві, У. Матца, О. Ахієзера, Н. Федотову, Р. Арона, К. Гірца, П. Бурдьє, С. Жижека, Р. Будона, Й. Ларрейна, Е. Гіденса, Дж. Томпсона, Дж. Лалла, К. Лефорта, С. Холла, С. Кара-Мурзу, А. Соловійова, А. Зінов'єва, І. Валлерстайна та ін. Вчені аналізували ідеології з точки зору їх соціальних функцій, ролі ідеології в реалізації влади, кордонів ідеології та науки. В наш час актуальність вивчення політичних ідеологій сучасності зумовлена поширенням кризових явищ, що охопили світ: загострення екологічних проблем, зростання соціальної нерівності, поширення недовіри до більшості соціальних інститутів, відрив політичної еліти від потреб та інтересів народних мас, розмивання національно-культурної ідентичності, атомізація суспільства, втрата надійних моральних орієнтирів. У зв'язку з цим на окрему увагу заслуговує вивчення особливостей трансформації ідеологій класичного індустріального суспільства, перспектив вирішення назрілих проблем в нових ідеологіях. На окрему увагу також заслуговує необхідність дослідження ідеологічних ідентичностей народних мас. Як ці ідентичності трансформуються? Як впливають на політичну і, зокрема, електоральну поведінку виборців? Чи проявляють соціальні групи солідарність в електоральному виборі? Чи є це результатом ідеологічної єдності? Справа в тому, що модель представницької демократії, що сформувалась в Новий час, передбачала активну роль політичних партій у представництві інтересів різних сегментів суспільства. Базуючись на певних ідеологічних теоріях, і орієнтуючись, перш за все, на певні соціальні групи, партійні функціонери створювали програми розв'язання суспільних проблем. Передвиборча боротьба була змаганням між цими програмами, виборці робили свій вибір у відповідності зі своїми інтересами і приналежності до певних соціальних груп. Спільна ідентичність та артикуляція спільних інтересів нерозривно пов'язані з формуванням групової солідарності (класової, національної, етнічної і т. д.). Усвідомлення своїх специфічних інтересів та їх захист через ідеологію, яку актуалізують відповідні політичні організації (зокрема, партії), перетворює соціальні групи на суб'єкти суспільного процесу.

Проблема, що вивчається в даній статті, формулюється в наступних питаннях. Як відбувається трансформація політичних ідеологій в сучасному світі? При цьому ми не претендували висвітлити всі риси і особливості цієї трансформації, а лише дослідити

найзагальніші тенденції. Інший аспект проблеми, як це позначається на електоральному установках українців, в нашому випадку мешканців міста Луганську. Чи є солідарними в електоральних установках соціальні групи сучасного українського суспільства? Чи впливає приналежність виборців до певних соціальних груп на їх електоральні преференції. Наскільки значущими були ідеологічна ідентифікація та прагматичні розрахунки в електоральному виборі українських виборців? Зважаючи на величезну множинність групових спільнот, в нашому фокусі уваги були ті, що мають спільність економічного положення (професійна та посадова приналежність) та ті, що мають певні партійні та ідеологічні переконання.

Мета статті полягала у вивченні основних тенденцій трансформації політичних ідеологій, їх зв'язку з електоральним вибором українських виборців (зокрема, луганчан) під час останніх парламентських виборів 2012 року.

Предмет статті – трансформації політичних ідеологій сучасності, їх зв'язок з електоральними установками луганчан.

Емпіричною базою дослідження були дані, отримані колективом кафедри філософії та соціології Луганського національного університету Т. Шевченка (керівник програми – Кононов І. Ф.), в якій автор публікації є співробітником. Дослідження було проведене в місті Луганську у вересні – жовтні 2012 року, в рамках дослідницької програми «Політичні партії та населення в період виборчої кампанії: контекст великого міста». Було опитано 1100 респондентів в місті Луганську, вибірка квотна (репрезентативна за статтю і віком і місцем проживання). Також нами були використані дані Інституту соціології НАН України (за 2011 рік) та результати голосувань на парламентських виборах за двома виборчими округами м. Луганська.

Завдання статті:

1) дослідити основні напрямки трансформації політичних ідеологій сучасного суспільства;

2) дослідити, які фактори спонукали українське населення голосувати за політичні партії та кандидатів по мажоритарних округах (на прикладі м. Луганську);

3) виявити, чи значимою була соціально-групова приналежність, ідеологічна ідентифікація, прагматичні розрахунки в електоральному виборі.

Нам вже доводилося писати про сутнісні риси політичних ідеологій класичного індустріального суспільства [1]. Тому в рамках цієї статті обмежувся основними тезами. По-перше, ідеології формувалися за активної участі європейської науки, тому всі класичні ідеології претендували на наукову раціональність. По-друге, поява ідеологій була немислимим без сформованого на початку XIX ст. нового відчуття ходу історичного процесу, в якому історія після краху християнської концепції історії набувала поняття еволюції і прогресу. По-третє, політичним ідеологіям з самого початку свого виникнення була запропонована конкретна функція – здійснення двостороннього зв'язку між владою і масами. По-четверте, ідеології відображали інтереси великих соціальних класів і реально існуючі класові суперечності.

Для розуміння сучасних ідеологічних трансформацій важливим є аналіз тенденцій партійного життя. У більшості країн Європи приватне фінансування стало головним джерелом засобів діяльності партій. Одночасно зі скороченням частки традиційних способів фінансування політичних суб'єктів в останні роки зростає вартість виборчих кампаній. Це, насамперед, пов'язано з розвитком ЗМІ, особливо телебачення. До його виникнення головним каналом спілкування лідерів з виборцями були місцеві партійні організації. Перетворення телебачення в основний засіб передвиборчої агітації знецінило цю безкоштовну роботу. Разом з тим зросла роль професійних медіа-консультантів, експертів з вивчення громадської думки, спеціалістів рекламної справи і PR. Поступово партії стали переходити до контрактних відносин з фірмами, що надають відповідні послуги. У поєднанні з необхідністю оплачувати послуги електронних ЗМІ це призвело до значного подорожчання виборчих кампаній. Попередню схему роботи партії можна вважати мобілізаційно-ідеологічною: партії та кандидати прагнули привернути якомога більше прихильників, переконати у власній правоті. Згідно з ринковою схемою роботи, саме електоральний успіх, як головна мета, визначає всі інші параметри, включаючи характеристики пропонованого політичного товару.

Занепаду класичних ідеологій як великих метатеорій соціального та політичного життя сприяє ерозія єдності еліти і народних мас в сучасному суспільстві. Більшість партій перестали бути «класовими», претендуючи на представництво різних верств населення.

Послаблення ідеологічного консенсусу супроводжувалося руйнуванням жорсткої класової соціальної структури індустріального суспільства, структурною перебудовою економіки. На зв'язки між економічними тенденціями, змінами в соціально-класовій структурі та солідарністю звертали, зокрема, увагу французькі вчені в колективній монографії

«Повернення соціальних класів: нерівність, панування, конфлікти» [2]. Автори відзначають, що в останні десятиліття характерними є поширення негарантованої зайнятості і тимчасової роботи, загострення конкуренції на ринку праці, зростання інтенсифікації праці, зниження рівня колективної солідарності. Здатність робітників обстоювати власні інтереси знижується, вони роздроблені на численні, нерівні за своїм становищем групи: від працюючих у процвітаючих секторах до вмираючих галузей економіки. Ще більше вони роздрібнені у сфері послуг, де також існує велика різноманітність груп з різними формами зайнятості, які все більше віддаляються один від одного.

Отже, через різноманітність груп, що складають клас робітників і службовців, взаємна солідарність між ними стає все більш проблематичною.

Ідеологічні трансформації і послаблення участі народних мас у політичному житті неможливо пояснити й без ціннісних зрушень. Посилення цінностей незалежності, якості життя, самореалізації вказує на посилення, зростання індивідуалізації суспільства, ціннісна орієнтація на гедонізм і споживання зробили світоглядну шкалу індивіда більш мобільною. Проекція на світ, коли індивід намагається «вхопити» реальність через призму образів власної особистості, послаблює політичну культуру і механізми суспільної мобілізації, які є дієвими факторами у відновленні та динамізації суспільного розвитку. У. Бек називає це явище «колективною індивідуалізацією», коли соціальні кризи сприймаються як індивідуальні і більше не сприймаються в їх соціальному вимірі [3].

Для того, щоб дослідити, зв'язок ідеологічних трансформацій з електоральними установками виборців, звернемось спочатку до теорій, які пояснюють її особливості. В літературі три теорії електоральної поведінки є основними: теорія класового (соціально-статусного) голосування, соціально-психологічна, раціонально-інструментальна. Ці теорії були обґрунтовані в 50-60 рр. ХХ ст. і знайшли класичне вираження в працях таких авторів як Б. Берельсон, П. Лазарсфельд, У. Макфі, Е. Даунс [4, 17-18]. На значенні групової солідарності в електоральному виборі робиться акцент в рамках першого підходу. Приналежність виборців до певних соціальних груп зумовлює їх відповідну артикуляцію у полі електоральних преференцій. На емоційній солідарності з політичною партією, яка формується під впливом первинної соціалізації (батьків майбутнього виборця), наголошується в рамках другого підходу [4, 153-165; 5]. Основу раціонально-інструментальної теорії електоральної поведінки становить теза про те, що виборці мають раціональні мотиви, які засновані на прагматичному розрахунку. Висновок про те, наскільки ці теорії є релевантними в аналізі електоральних установок українського виборця можна зробити, аналізуючи критерії, на які спиралась наша громадяни, формуючи свій вибір. Для цього проаналізуємо значимі в контексті даної теми результати дослідження, отриманих кафедрою філософії та соціології ЛНУ Т. Шевченка. Це колективний кафедральний проект, тому будемо звертатися і до робіт викладачів, які внесли свій внесок в розробку даної теми дослідження.

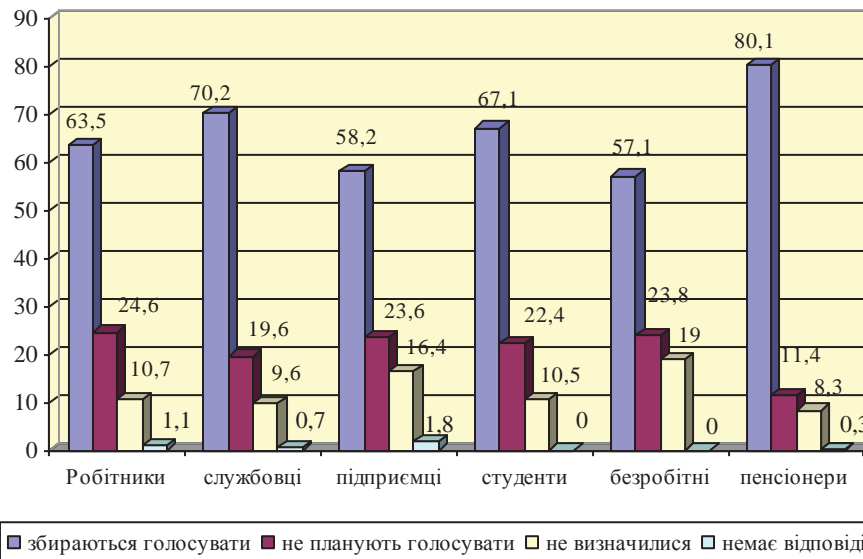
На наше запитання «Чи збираєтеся Ви брати участь у виборах до Верховної Ради 28 жовтня 2012 року?» був отриманий такий розподіл відповідей респондентів за різними соціально-професійними групами» (див. малюнок 1).

Як видно з малюнку 1, найвищу готовність до виборів демонстрували пенсіонери і службовці. Для робітників, представників дрібної і середньої буржуазії, менеджерів, безробітних характерні достатньо низькі показники готовності до участі в виборах¹⁹.

На основі даних таблиці 1 (*таблиці подані в кінці статті – прим. редакції*) можна побачити, що готовність голосувати за ту чи іншу партію майже не залежить від соціального становища респондентів. Наприклад, прибічники КПУ, Партії регіонів та політичної сили УДАР є у всіх соціальних верствах. Хоча є й незначні відмінності. Переважний електорат партії УДАР – студенти. Найбільший електорат Партії регіонів – пенсіонери та підприємці, хоча й серед інших груп можна побачити значну кількість тих, хто готовий підтримати цю політичну силу. КПУ має багато прихильників серед гуманітарної інтелігенції і, як і Партія регіонів, також користується підтримкою людей пенсійного віку. Не дивлячись на програмні гасла захисту найбільш незахищених верств населення та традиційну для себе соціальну основу (трудящих), КПУ має незначну долю підтримки робітників, службовців та безробітних.

¹⁹ Більш детально про це в публікаціях: 1) Кононов І. Ф. Вибори : гра еліт на полі суспільних опіній / І. Ф. Кононов // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. – 2013. – № 11 (270). – С. 5 – 45.

2) Уколова А. А. Соціально-професійні групи як поле формування електоральних установок під час виборів до Верховної Ради України / А. А. Уколова // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. – 2013. – № 11 (270). – С. 126 – 133.

Малюнок 1. Розподіл відповідей на запитання «Чи збираєтеся Ви брати участь у виборах до Верховної Ради 28 жовтня 2012 року?»

Зв'язок респондентів зі своїм соціальним статусом і соціальною групою та відповідна їх ідентифікація в полі електоральних преференцій не має суттєвого значення. Побіжно про це свідчить і наш аналіз електорального вибору кандидатів по мажоритарних округах, який показав відсутність класової солідарності (по лініям – політичний та підлеглий класи, бідні – заможні класи), а також – суперечливість масової свідомості українських громадян [7]. Не дивлячись на низький рівень життя і суцільну відчуженість громадян від політики, в їх електоральному виборі відсутній конфлікт між народом і владою, народом і багатіями. З одного боку, наші громадяни з великою недовірою ставляться до української політичної еліти (лише 8,4% відповіли, що політичне керівництво представляє інтереси народу України), а з іншого – схильні більше довіряти кандидатам в депутати, які висунуті якою-небудь великою і впливовою партією, що й рекрутують наразі цю еліту у вищі законодавчі та виконавчі органи держави (таблиці 2 і 3).

Кількість громадян, схильних більше довіряти тим кандидатам в депутати, які висунуті якою-небудь великою і впливовою партією, майже на 9% більше від тих, хто думає інакше (45,6% проти 36,7%).

Важливою тенденцією також було те, що луганчани мали труднощі з вибором кандидатів. За нашими даними, 62,9% опитаних респондентів не давали відповіді, за кого вони збираються голосувати. Це свідчить про брак інформації про кандидатів, більшість громадян нашого міста робили свій вибір уже на виборчій дільниці. Нам вже доводилось писати про те, що партійна ідентифікація під час голосування за кандидатів по мажоритарних округах була домінуючим фактором вибору [7, 56]. Підтвердженням, отриманим нами в ході соціологічного дослідження даних, стали результати волевиявлення луганчан під час виборів. Нижче подаються підсумкові таблиці 4 і 5 по двох виборчих округах: №105 [8], №109 [9].

На кризовий стан групової та класової солідарності вказує й ідеологічна неструктурованість українських громадян. За даними Інституту соціології НАН України, станом на 2011 р., понад 50% громадян не розташовували себе в полі ідеологічних преференцій, 11,5% не ідентифікували себе з жодною ідеологічною течією, 10,4% не визначило своїх позицій, 26,9% не розуміло їх сутності (таблиця 7) [10, 21].

Дані, що були отримані нашою кафедрою, також підтверджують цю думку. Загалом ідеологічна шкала в континуумі «праві – ліві» виявилась більш складною для респондентів, ніж та, що була запропонована Інститутом соціології НАН України (82,3% респондентів було складно розташувати себе) (таблиця 8). Дані таблиці 9 підтверджують висновок про те, що політичні переконання в межах класичного ідеологічного спектру не відіграють суттєвої ролі у виборі партій. Певний зв'язок між ідеологією, що сповідує партія, та ідеологією, з якою ідентифікують себе виборці, є лише в КПУ. Серед прибічників Партії регіонів, яка позиціонує себе як центристська політична сила, можна зустріти виборців, які обрали всі наявні ідеологічні орієнтації.

В електоральному виборі луганчан не є обов'язковою етнічна приналежність депутату. В таблиці 10 показано, що зв'язок депутата з Луганськом не є для луганчан визначальним. Лише 22,9% громадян нашого міста вказали на важливість його походження. Більш значимим

є його знання проблем міста. В цих відповідях присутні моменти прагматичності наших громадян, але в той же час цей вибір не є глибоким та послідовним. І. Кононов в своїй статті показав, що в цілому більшість респондентів з партійними програмами не ознайомлені, але в той же час очікування виборців Луганщини трьох найбільш популярних політичних сил (Партії регіонів, КПУ, Блок В. Кличка «УДАР»), обертаються навколо головного передвиборчого гасла Партії регіонів – збереження стабільності в країні. Воно виявилось найбільш співзвучним мешканцям Луганська [6, 38-39].

Висновки.

В сьогоднішньому суспільстві ідеології не виконують функції властиві їм в індустріальному суспільстві. Ідеологія не формує світогляд громадян, не озброює їх критерієм ефективної оцінки політичних діячів і феноменів. Одним з проявів цієї кризи ідеологій класичного індустріального суспільства є наявність слабкої ідеологічної ідентичності, що майже не впливає на електоральні установки. Соціальні групи сучасного українського суспільства не виявляють солідарності в електоральному виборі. Зв'язок респондентів зі своїм соціальним статусом і соціальною групою та відповідна їх ідентифікація в полі електоральних преференцій не має суттєвого значення. Електоральний вибір не має характеру конфлікту між народом і владою, народом і олігархією, в ньому не простежуються ознаки етнічної упередженості, прагнення реалізувати класовий і груповий інтерес. В нашому дослідженні показано брак раціональних мотивів голосування, переважна більшість виборців не знали депутатів, що балотувались від їх виборчих округів, майже не ознайомлені з програмами політичних партій. На емоційному компоненті солідарності з партією робиться акцент в соціально-психологічному підході, але в ньому вона має характер складової усталеного культурного геному. У випадку з електоральним вибором на Луганщині, на нашу думку, солідарність – це радше вимушений договір. Народні маси відчужені від елітних груп і, не знаючи реальних альтернатив вибору, виявляють готовність голосувати за кандидатів від великих політичних сил, які у випадку з Луганщиною, репрезентують сьогоднішню владу, на основі очікувань збереження стабільності. З іншого боку, електоральні установки українців зумовлені історично сформованими культурно-регіональними ідентичностями й луганчани виявляли готовність підтримати партії, які найбільш виражали їх в своїх програмах. Тому ВО «Свобода» відторгалася як «націоналістична» партія, а КПУ і Партія регіонів навпаки мали особливу підтримку на Сході України і дуже низьку на Заході України.

Таблиця 1. Залежність готовності голосувати за ту чи іншу партію від професійної та посадової приналежності респондентів (у %)

Якби вибори до ВРУ проходили в наступну неділю, то яку партію Ви б підтримали?	Варіанти відповідей	Робітники n =345	Керівники підприємства, установи чи структурного підрозділу n =32	Службовці n =70	Підприємці, зайняті індивідуальною комерційною чи виробничою діяльністю n =55	Гуманітарна інтелігенція n =46	Студенти n =76	Безробітні n =63	Пенсіонери n =351
	КПУ	9,6	6,3	8,6	12,7	17,4	6,6	3,2	14,2
СПУ	0,3	0,0	0,0	1,8	0,0	1,3	0,0	0,3	
Партія регіонів	36,2	31,3	30,0	43,6	32,6	27,6	38,1	40,7	
ВО «Батьківщина»	3,8	6,3	1,4	1,8	4,3	0,0	1,6	2,3	
Наша Україна	0,3	0,0	0,0	0,0	2,2	0,0	0,0	0,0	
ВО «Свобода»	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	1,6	0,3	
Радикальна партія О. Ляшка	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	3,2	0,0	
Україна – Вперед!	1,2	0,0	7,1	3,6	0,0	6,6	3,2	2,0	
УДАР	7,0	12,5	5,7	5,5	8,7	15,8	3,2	4,0	
Інше	6,1%	6,3	8,6	3,6	4,3	5,3	7,9	6,3	
Складно відповісти	11,9	12,5	18,6	9,1	17,4	15,8	14,3	18,8	
Немає відповіді	21,7	25,0	20,0	18,2	13,0	18,4	23,8	11,1	

Таблиця 2. Розподіл відповідей на запитання «Як би Ви визначили відносини між політичним керівництвом України та народом?»

№ п/п	Варіант відповіді	Частота	% до опитаних n=1100
1.	Політичне керівництво відображає інтереси народу України	92	8,4
2.	Політичне керівництво відображає інтереси тільки багатих	59	5,4
3.	Політичне керівництво, незважаючи на вибори, взагалі нікого не представляє, воно діє тільки у власних інтересах	117	10,6
4.	Політичне керівництво України залежить від США та ЄС, а не від власного народу	15	1,4
5.	Політичне керівництво України є ставлеником світового уряду, а не свого народу	10	0,9
6.	Інше	5	0,5
7.	Важко відповісти	102	9,3
8.	Немає відповіді	700	63,6
	Усього	1100	100,0

Таблиця 3. Розподіл відповідей на запитання «Чи згодні Ви з висловлюванням: «Я більше довіряю тим кандидатам в депутати, які висунуті якою-небудь великою і впливовою партією?»

№ п/п	Варіант відповіді	частота	% до опитаних n=1100
1.	Так	502	45,6
2.	Ні	404	36,7
3.	Важко відповісти	174	15,8
4.	Немає відповіді	20	1,8
	Усього	1100	100

Таблиця 4. Результати голосування по виборчому округу № 105

Список кандидатів	Партійна приналежність	Результати волевиявлення (у відсотках)
Горохов С. О.	Партія регіонів	59,70
Чаленко М. М.	Комуністична партія України	15,19
Тамашев Г. А.	Блок В. Кличка «УДАР»	8,66
Кривококов В. А.	Народні партія вкладників та соціального захисту	7,13
Барвіна Н. О.	Блок Наталії Королевської «Україна – Вперед!»	2,76
Попов В. Є.	Самовисуванець	2,10
Скіріч А.С.	Самовисуванець	1,68
Жданова В. О.	Самовисуванець	1,62
Вікторов А. С.	Партія «Нова політика»	0,56
Мошенський С. З.	Самовисуванець	0,54

Таблиця 5. Результати голосування по виборчому округу № 109

Список кандидатів	Партійна приналежність	Результати волевиявлення (у відсотках)
Медяник В. Ю.	Партія регіонів	44,08
Макаров О. К.	Самовисуванець	14,26
Резнік М. М.	Комуністична партія України	11,57
Букаєва М. В.	Самовисуванець	9,38
Моравський Ю. В.	Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	4,12
Данієлян В. Р.	Самовисуванець	3,17
Павлинський О.В.	Блок В. Кличка «УДАР»	2,54
Пригеба Г. В.	Радикальна партія О. Ляшка	2,42
Макаров К. К.	Самовисуванець	2,40
Кривококов А. А.	Народні партія вкладників і соціального захисту	1,25

Таблиця 7. Розподіл відповідей на запитання “У політичному спектрі зазвичай вирізняються окремі, більш або менш самостійні течії. Нижче наведено декілька таких течій. Виберіть, будь ласка, одну з них, яка найближча Вам” (%)

	2005	2006	2008	2010	2011
1. Комуністична	7,4	8,3	8,0	7,1	7,5
2. Соціалістична	12,9	16,0	11,5	10,6	10,7
3. Соціал-демократична	13,9	15,1	12,7	11,4	9,2
4. Зелені	2,7	2,1	2,9	2,8	1,9
5. Ліберальна	1,2	2,2	1,9	1,9	1,7
6. Християнсько-демократична	3,1	2,3	3,3	3,3	3,9
7. Національно-демократична	10,2	9,3	10,7	9,3	8,4
8. Націоналістична	2,0	2,8	2,4	2,3	1,5
9. Інше	1,7	1,8	1,2	0,6	0,1
10. Ніяка взагалі	9,9	9,6	13,9	11,3	11,5
11. Ще остаточно не визначив своїх позицій	15,6	14,1	13,8	14,6	10,4
12. Я не розуміюся на цих течіях	19,3	16,4	17,5	24,8	26,9
Не відповіли	0,0	0,1	0,2	0,1	0,0

Таблиця 8. Розподіл відповідей на запитання «Охарактеризуйте свої політичні переконання» (у %)

№ п/п	Варіанти відповідей	Частота	% від кількості опитаних n=1100
1.	Крайні ліві	23	2,1
2.	Помірковано ліві	35	3,2
3.	Лівоцентристські	33	3,0
4.	Правоцентристські	31	2,8
5.	Помірковано праві	45	4,1
6.	Крайні праві	28	2,5
7.	У мене немає сталих політичних переконань	345	31,4
8.	Складно відповісти	529	48,1
9.	Немає відповіді	31	2,8

Таблиця 9. Залежність готовності голосувати за ті чи інші партії залежно від політичних орієнтацій респондентів (у %)

	Варіанти відповіді	Крайні ліві n =23	Помірковано ліві n =35	Лівоцентристські n =33	Правоцентристські n =31	Помірковано праві n =45	Крайні праві n =28	Немає сталих політичних переконань n =345	Складно відповісти n =529
	КПУ	43,5	28,6	30,3	3,2	6,7	7,1	7,0	10,4
	СПУ	0,0	0,0	0,0	3,2	0,0	3,6	0,0	0,4
	Партія регіонів	26,1	31,4	42,4	71,0	71,1	39,3	30,1	36,9
	ВО «Батьківщина»	4,3	2,9	3,0	0,0	8,9	17,9	2,6	1,7
	Наша Україна	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0
	ВО «Свобода»	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	0,0
	Радикальна партія О. Ляшка	4,3	0,0	0,0	3,2	0,0	0,0	0,6	0,9
	Україна – Вперед!	0,0	2,9	3,0	3,2	0,0	0,0	2,9	1,7
	УДАР	0,0	14,3	6,1	0,0	0,0	7,1	6,4	7,0
	Інше	4,3	2,9	3,0	3,2	0,0	0,0	7,0	7,2
	Складно відповісти	0,0	5,7	3,0	9,7	8,9	17,9	18,0	17,2
	Немає відповіді	8,7	11,4	9,1	3,2	4,4	7,1	24,3	16,6

Таблиця 10.
Розподіл відповідей на запитання
«Чи є важливим для Вас зв'язок депутата з Луганськом?»

№ п/п	Варіант відповіді	Частота	% до опитаних n=1100
1.	Важливо, що він тут народився й виріс	252	22,9
2.	Важливо не те, що він тут народився, а те, що до останнього часу тут працював і знає проблеми міста	118	10,7
3.	Неважливо, де він народився й виріс, а важливо те, що він знає проблеми міста	350	31,8
4.	Це не має жодного значення	207	18,8
5.	Важко відповісти	121	11,0
6.	Не має відповіді	52	4,7
	Всього	1100	100,0

Література

1. Єнін М. Н. Ідеологічні трансформації в суспільстві другого модерну // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т.ХІІІ. Вип. 217. Серія «Соціологія». – Донецьк, 2012 р. – С. 165–171.
2. Le retour des classes sociales: Inégalités, dominations, conflits / Sous le dir. de P. Bouffartigue. – P., 2004. – 286 p.
3. Бек У. Собственная жизнь в развязанном мире : индивидуализация, глобализация и политика [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.soc.pu.ru/publications/pts/bek_3.shtml 9.
4. Вишняк О. І. Електоральна соціологія / О. І Вишняк // Спеціальні та галузеві соціології / За ред. В. Є. Пилипенка. – К. : Каравела, 2003. – С. 187 – 219.
5. Шевченко Ю. Д. Поведение избирателей в России: основные подходы [Електронний ресурс] – Режим доступу: socioline.ru/files/shievchienko...
6. Кононов І. Ф. Вибори: гра еліт на полі суспільних опіній / І. Ф. Кононов // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. – 2013. – № 11 (270). – С. 5 – 45.
7. Єнін М. Н. Формування вибору кандидатів по мажоритарних округах / М. Н. Єнін // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. – 2013. – № 11 (270). – С. – 46 – 57.
8. Одномандатний виборчий округ № 105. Результати голосування [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/vyboru2012/person/o190>
9. Одномандатний виборчий округ № 109. Результати голосування [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/rus/vyboru2012/person/o194>
10. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: У 2-х т. Том 2: Таблиці і графіки / За ред. д. філос. н. Є. І. Головахи, д. соц. н. М. О. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2011. – 480 с.